

РІШЕННЯ
спеціалізованої вченої ради PhD 8783
про присудження ступеня доктора філософії

Спеціалізована вчена рада Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича PhD 8783, Міністерства освіти і науки України, м. Чернівці прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії галузі знань 10 Природничі науки на підставі прилюдного захисту дисертації «Еволюція передкарпатської частини долини р. Прут у пізньому кайнозої (на основі матеріалів інженерно-геологічних вишукувань)» за спеціальністю 106 Географія.

Шавранський Василь Федорович 1994 року народження, громадянин України, освіта вища: у 2018 році закінчив Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича за спеціальністю 8.103 Науки про Землю та здобув кваліфікацію «Магістра природничої географії».

15 вересня 2021 р. вступив на денну форму навчання до аспірантури у Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. За період навчання підготував дисертацію на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 106 Географія та виконав освітньо-наукову програму.

На сьогодні є аспірантом кафедри фізичної географії, геоморфології та палеогеографії Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Дисертацію виконано у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича, Міністерства освіти і науки України, м. Чернівці.

Науковий керівник – Богдан Тарасович Рідуш, доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри фізичної географії, геоморфології та палеогеографії Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Здобувач має 11 наукових публікацій за темою дисертації, з них 3 статті у наукових фахових виданнях України та 8 друкованих праць апробаційного характеру:

1. Рідуш, Б., & Шавранський, В. (2024). Неотектонічні рухи в долині р. Прут: записи у карсті та відкладах річкових терас. *Проблеми геоморфології і палеогеографії українських Карпат і прилеглих територій*. 02(17), 160-172. ISSN: 2519-2620.

2. Шавранський, В. (2024). Геологічна будова четвертинних відкладів днища долини р. Прут в районі «Чернівецьких воріт» (за даними інженерно-геологічних розвідок). *Науковий вісник Чернівецького університету : Географія*, (847), 44-54. ISSN: 2311-9276.

3. Шавранський, В., & Рідуш, Б. (2024). Геолого-геоморфологічна будова долини р. Прут в районі м. Чернівці (за даними інженерно-геологічних розвідок). *Науковий вісник Чернівецького університету : Географія*, (849), 122-134. ISSN: 2311-9276.

4. Рідуш, Б., Поп'юк, Я., & Шавранський, В. (2021). «Закриття» печерного палеоліту в печері Думка. *Пам'ятки Тустані в контексті освоєння Карпат: Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції до 50-ліття експедиції в Тустані (Львів, 30 вересня – 1 жовтня 2021 р.)*, 13-15.

5. Поп'юк, Я., Рідуш, Б., & Шавранський, В. (2021). Заселення долини Верхнього Пруту в пізньому плейстоцені. *Культурний ландшафт як географічний феномен: Матеріали Міжнародної наукової конференції (Чернівці, 23–25 вересня, 2021 р.)*, 77-78

6. Рідуш, Б., Купріч, П., Поп'юк, Я., Шавранський, В., Костюк, У., & Рідуш, О. (2021). Печери Баламутівського берега Дністра. *Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій. Матеріали доповідей 12 науково-практичного семінару за міжнародної участі (Львів, 25–26 листопада 2021 р.)*, 126-130.

7. Шавранський, В. (2023). Геологічна будова нижніх терас долини р. Прут в районі «Чернівецьких воріт» (за даними інженерно геологічних розвідок). *Всеукраїнський науковий семінар пам'яті професора Володимира Круля «Історична географія» (Чернівці, 21–22 вересня, 2023 р.)*, 85-88.

8. Рідуш, Б., Шавранський, В., Фіщук, М., Бондар, К., & Купріч, П. (2024). Нова велика лабіринтова печера у гіпсовому карсті Припруття. *Матеріали доповідей XIV науково-практичного семінару за міжнародної участі «Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат та прилеглих територій» (Львів, 12-15 вересня, 2024 р.)*, 46-49.

9. Ridush, B., Rekovets, L., Popiuk, Y., Ridush, O., & Shavranskyi, V. (2021). Martynivka: A new cave site with Late Pleistocene small mammals' fauna in the Middle Dniester area (Ukraine). *Proceedings of INQUA SEQS 2021 Conference*, (Wrocław, Poland, 2021), 98-99.

10. Ridush, B., Shavransky, V., & Ridush, O. (2022). Cave sediments and tectonic morecords in gypsum karst of the Prut River valley. *Climate and Environmental Changes in Central-Eastern Europe. Past, Present and Future (CECCEE-2002)*, 2(1): Special Issue: Climate and Environmental Changes in Central-Eastern Europe: Past, Present and Future, 24-25.

11. Ridush, B., Popiuk, Y., Kononenko, O., Shavransky, V., & Ilkiv, M. (2024). The traces of Upper Paleolithic hunters on the Upper Prut. In *4th Conference «World of gravettian hunters»*, (Krakow, Poland, 20–24 May, 2024), 65-66.

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради:

Ющенко Юрій Сергійович, доктор географічних наук, професор, професор кафедри географії України та регіоналістики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Іванік Олена Михайлівна, доктор геологічних наук, професор, професор кафедри загальної та історичної геології навчально-наукового інституту «Інститут геології», Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Байрак Галина Ростиславівна, кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри геоморфології і палеогеографії Львівського національного університету імені Івана Франка.

Костенюк Людмила Володимирівна, кандидат географічних наук, доцент, асистент кафедри географії України та регіоналістики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Паланичко Ольга Вікторівна, кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри географії України та регіоналістики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Іванік Олена Михайлівна, доктор геологічних наук, професор, професор кафедри загальної та історичної геології навчально-наукового інституту «Інститут геології», Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Висловила такі зауваження:

1. У дисертації зазначено, що застосовано терасовий поділ за М. Векличем, проте не подано аналізу доцільності його використання саме для долини Пруту. Не з'ясовано, чи порівнювалася ця класифікація з іншими геоморфологічними схемами, зокрема сучасними європейськими або карпатськими підходами.

2. Не достатньо детальним є опис методики виділення різновікових та різновисотних терасових рівнів та визначення потужності алювіальних відкладів; було б бажано надати пояснення, як при виділенні терасових рівнів та алювіальних комплексів виконується їх диференціація з іншими генетичними типами відкладів, які детально описано у роботі. На основі представлених у роботі схем складається враження, що різні гіпсометричні рівні інтерпретуються як терасові рівні, що не завжди відповідає умовам геоморфогенезу та тектогенезу регіону.

3. Попри загальну логічну послідовність етапів побудови палеогеоморфологічних моделей із використанням платформи QGIS, варто звернути увагу на кілька аспектів, які можуть вплинути на точність результатів та загальну обґрунтованість методики. Зокрема, у роботі застосовано метод зворотного зважування відстаней (IDW), який є простим і широко використовуваним, однак не завжди найточнішим у застосуванні для побудови моделей гірського або сильно розчленованого рельєфу. Доцільно було б обґрунтувати вибір цього методу порівняно із альтернативними інтерполяційними підходами, наприклад, крігінгом (Kriging), який може краще враховувати просторову автокореляцію. Перехід від растрового шару з пікселем 10 м до 1 м потребує додаткового обґрунтування, адже проста зміна розміру пікселя без відповідного підвищення роздільної здатності вихідних даних (зокрема ЦМР) не призводить до підвищення точності, а може створити хибне враження про деталізацію моделі. У роботі не подано оцінки похибки отриманої моделі, або аналізу чутливості результатів до вибраних параметрів

просторової обробки. Це є важливим кроком для верифікації отриманих результатів.

4. У висновках щодо впливу тектогенезу на розвиток терасових рівнів вказується на наявність висхідних та низхідних тектонічних рухів, але деякі з цих тверджень не підтверджуються фактичними даними. Застосування структурно-морфометричного аналізу за методикою В. Філософова (1975), що використовується для аналізу терасових рівнів та амплітуд диференційованих тектонічних рухів, підвищило б детальність та достовірність отриманих висновків. Не зовсім зрозуміло, як неотектонічні рухи вплинули на акумуляцію наносів (ст. 102).

5. Деякі рисунки мають недостатньо чітку легенду, так, на рис. 2.1. умовні позначення подано російською мовою і не зовсім зрозумілими є позначення тектонічних блоків; на рис. 3.3 відсутні умовні позначення.

6. Робота характеризується стислим аналізом міжнародного контексту досліджень ерозійно-аккумулятивних процесів. Включення порівняльного аналізу з аналогічними регіонами (наприклад, Румунські Карпати, Альпи) дозволило б розширити інтерпретацію отриманих результатів.

Байрак Галина Ростиславівна, кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри геоморфології і палеогеографії Львівського національного університету імені Івана Франка. Висловила наступні зауваження:

1. Ми не згодні з автором, який виділяє 17 терас р. Прут. Деякі рівні в межах низьких терас мають надто малі перевищення, не мають чітких уступів та площадок, щоб їх зачислити до наступної тераси, як видно з представлених розрізів. Вони можуть бути різними висотними рівнями однієї і тієї ж тераси. Так само деякі середні і високі тераси не мають в розрізі алювію, тому можна їх зачислити до денудаційних чи ерозійних площадок, а не терас. 13–17 тераси – сумнівно, що це тераси, швидше ерозійно-денудаційні рівні у межах Чернівецької і Хотинської височин. Добре, що автор виділяє їх лише на картосхемі, не аналізує детально в роботі і це не є предметом захисту.

2. Автор зазначає, що він виділяв тераси за схемою Веклича, хоча авторська схема, зокрема, включно до 5-ї тераси, більше близька до виділень В. Клапчука. Слід пояснити якої схеми притримувався автор. У роботі також немає морфолого-морфометричної характеристики і фото терас, де б можна було чітко бачити їхні обриси. Тому в усній доповіді потребує детальнішого обґрунтування виокремлення терасових рівнів.

3. Опонент подала детальніші зауваження із зазначенням сторінок та абзаців тексту, у яких виявлено неправильності та неточності. Головні з них такі: відсутні посилання на деяку подану інформацію (див. відгук); не розкрито суть геоморфологічних методів; відносні висоти рівнів терас у таблицях і на розрізах різні, особливо III, IV і IX тераси; щодо окреслення I тераси, то не зрозуміло чи це висока заплава чи I надзаплавна тераса. Слід

також пояснити думку про формування найдавніших терас та спростувати твердження про зледеніння на цій території.

Костенюк Людмила Володимирівна, кандидат географічних наук, доцент, асистент кафедри географії України та регіоналістики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Висловила такі зауваження:

1. У вступі роботи чітко окреслено, що об'єктом дослідження є пізньокайнозойські відклади та морфологія долини річки Прут, але не вистачає уточнення меж даного об'єкту, для розуміння окресленої території даного наукового дослідження. Після ознайомлення з першим розділом, де представлено теоретико-методологічні засади вивчення передгірних ділянок річкових долин, другий розділ в якому представлена фізико-географічна характеристика досліджуваної території, варто було б на початку доповнити схемою з чіткими межами об'єкту дослідження. По факту це питання розкривається аж у третьому розділі, на рс.3.1. коли можна візуально чітко окреслити головний об'єкт - долину р. Прут на перетині "Чернівецьких воріт".

2. В пункті 2.4. «Гідро-кліматичні умови регіону» на шести сторінках досить коротко розкривається суть сучасної гідрографічної мережі та кліматичних умов території дослідження. Враховуючи, що одним із завдань дисертаційного дослідження було проаналізувати «зібрані дані та на їх основі реконструювати палеогеографічні умови та еволюцію річкової долини», варто було б у цьому пункті ширше розкрити питання не сучасних, а палеокліматичних умов відповідного періоду та їх вплив на формування гідрографічної мережі досліджуваної території.

3. В третьому розділі роботи, в пункті 3.1 представлено детальну характеристику комплексу русла та низьких терас на території дослідження. При цьому, головними результатами здобувача є рисунки геологічних розрізів. Для кращого сприйняття даних малюнків варто було б позначити правий та лівий борти долини, оскільки в гідрологічних наукових дослідженнях представлення поперечних перерізів стандартно відображається з правого берега на лівий, а в даній роботі геологічні розрізи представлені навпаки (дзеркально). Хоча це питання може бути дискусійним.

4. В розділі три, на рис.3.6. показані «Розрізи верхньокайнозойських відкладів в долині Пруту» при цьому зауважено, що: «умовні позначення перенесено на рис. 3.9», за правилами оформлення підписів до рисунків, не варто переносити умовні позначення на малюнок, який буде представлений в роботі пізніше, а оформити навпаки.

5. В третьому розділі, пункт 3.3. представлено детальний опис комплексу високих терас та карту поверхні неогенових відкладів з тектонічними порушеннями та контурами палеодолин (з розташуванням геологічних розрізів), на рисунках 3.8 та 3.10 показані повздовжні розрізи

через поховані долини в системі гідромережі р. Прут, які варто було б показати лінійно на згаданій вище карті поверхні неогенових відкладів, оскільки візуально їх важко прив'язати і вони більше читаються як поперечні перерізи і сприймаються як частини гіпсометричного поперечника представленого на рис.3.14. який теж було б варто нанести на згадану карту, адже чотири геологічні розрізи не формують суцільну лінію.

6. Частина ілюстративного матеріалу (рис. 1.4, 2.1, 2.4, 3.3, 3.4) подана у зменшеному масштабі, що ускладнює їх візуальне сприйняття. Доцільним було б збільшити масштаб зазначених рисунків для кращої інформативності та полегшення аналізу представлених даних.

7. Висновки до першого, другого та третього розділів мабуть було варто об'єднати або скоротити. В четвертому, заключному розділі висновки представлено змістовно та оптимально.

8. У списку використаних джерел, як у опублікованих матеріалах так і в фондових, присутня велика кількість російськомовних публікацій.

Паланичко Ольга Вікторівна, кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри географії України та регіоналістики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Висловила такі зауваження:

У вступі зазначено, що «Основні наукові положення і результати дисертації опубліковані в 13 наукових працях: 3 наукових статей у фахових виданнях; 10 матеріалів і тез доповідей на наукових всеукраїнських та міжнародних конференціях та семінарах», проте в анотації та в додатку подано список праць 3 фахові статті, які були опубліковані у 2024 році та 8 матеріали і тези доповідей на наукових конференціях та семінарах 2021-2024 роки.

2. Відомо, що водний режим є одним із ключових чинників еволюції річкової долини. Оскільки саме він регулює темпи та напрям змін, що формують її морфологію, стратиграфію та функціонування в межах ландшафту. Звичайно, що вплив водного режиму тісно пов'язаний із кліматичними коливаннями, геологічними процесами й людською діяльністю. Тому вважаю, що варто було більше уваги приділити аналізу гідрологічного режиму річки Прут, а не лише одну сторінку (стор.83-84) в параграфі 2.4. Можливо, навіть окремо розглянути гідрологічний режим та кліматичні особливості в межах території дослідження.

3. В третьому розділі, параграф 3.1 присвячений комплексу русла та низьких терас річки Прут. В тексті основна увага приділена власне терасам. Можливо, більше уваги слід було приділити і руслу, з розвитком якого нерозривно пов'язаний розвиток заплави. Принагідно зазначимо, що такого роду дослідження виконані у працях Ющенко Ю.С., Кирилюка А.О., Паланичко О.В., Костенюк Л.В., Пасічника М.Д., Настюка М.Г.

4. Висновки дисертаційної роботи не викладені з логічною послідовністю та недостатньо структуровані. Вони мали б відповідати

поставленим у вступі завданням. Висновки до розділів також об'ємні і не узагальнені. Варто було, зробити узагальнення щодо практичного значення отриманих результатів, тобто підкреслити актуальність та важливе значення здійснених наукових досліджень. Адже є довідка про практичне впровадження отриманих наукових результатів дослідження (Додаток А).

5. У дисертаційній роботі зустрічаються технічні, граматичні та стилістичні помилки (табл. 2.1 стор. 63-64 і табл. 2.2 стор. 69-70 неправильно перенесено, рис. 1.4 стор. 49 подана у зменшеному масштабі, що ускладнює візуальне сприйняття та не зазначено авторство. Доцільним було б збільшити масштаб для кращої інформативності та полегшення аналізу представлених даних; є помилки в оформленні списку використаних джерел (120-те джерело чомусь не за алфавітом «Будівельник. (1965). Строительные материалы Украины. Черновицкая область. Киев: Будівельник»). Також звертаю увагу, що в списку використаних джерел та фондових матеріалів наявні російськомовні джерела.

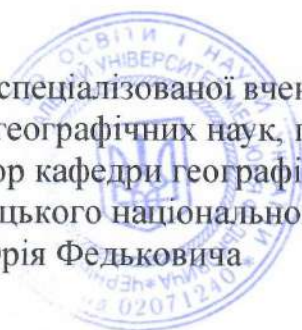
На дисертацію та анотацію Шавранського Василя Федоровича до географічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича надійшло чотири звернення. Всі вони позитивні.

Результати голосування:

«За» 5 членів ради,
«Проти» 0 членів ради.

На підставі результатів голосування спеціалізована вчена рада PhD 8783 присуджує Шавранському Василю Федоровичу ступінь доктора філософії з галузі знань 10 Природничі науки за спеціальністю 106 Географія.

Голова спеціалізованої вченої ради PhD 8783
доктор географічних наук, професор,
професор кафедри географії України та регіоналістики
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

Юрій ЮЩЕНКО